

Кристина Парезановић

доцент, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу, Србија
kristina.parezanovic@filum.kg.ac.rs

ПЕДАГОШКО-УМЕТНИЧКИ РАД У НАСТАВИ СОЛФЕЋА СА СТУДЕНТИМА НА СТУДИЈСКИМ ПРОГРАМИМА ЗА ИЗВОЂАЧКЕ УМЕТНОСТИ И МУЗИКУ У МЕДИЈИМА ФИЛОЛОШКО-УМЕТНИЧКОГ ФАКУЛТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ

Сажетак

Приказ педагошко-методичко-уметничког рада са студентима извођачких уметности своју теоретску основу налази најпре у практичном раду са студентима, чему је претходило дугогодишње теоријско-практично истраживање утемељено у литератури (проистеклој из праксе) и закључцима заснованим на резултатима практичних испитивања добијених из реалног педагошког процеса у настави. У раду ће бити представљене специфичности и сложеност практичног рада са мешовитим студијским групама на настави солфеђа, какве су на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, са циљем да се будућим наставницима прикаже могуће педагошко решење, које у себи нуди како теоријску припрему, тако и смернице за уметничку интерпретацију. Посебност предмета солфеђо и наставног процеса који ову област изучава, јесте у томе што предмет имплицира и теорију и праксу са једне стране, а примењује се и са научног и са уметничког становишта, са друге стране. У настави са студентима извођачких уметности, пракса која прожима и теорију и уметност је неопходна и подразумевајућа. У овом раду излаже се и образлаже управо оваква педагошка пракса. Овај рад својим садржајем може бити претходница литературе за наставу солфеђа која ће се базирати на композицијама за певање са инструменталном пратњом, које поред развоја хармонског слуха, подстичу уметничку интерпретацију певаног садржаја уз висок ниво концентрације приликом мисаоног процеса у току репродукције, чиме се обезбеђује истовремени проток теоријског знања и уметничког доживљаја.

Кључне речи: солфеђо, музичка педагогија, методика наставе солфеђа, репродукција, опажање, уметност у солфеђу

Увод

Настава солфеђа на Филолошко-уметничком факултету Универзитета у Крагујевцу, одвија се на свим заступљеним студијским програмима овог факултета и то у трајању од три године за студенте студијских програма за извођачке уметности и музику у медијима, односно четири године за сту-

денте студијског програма за музичку теорију и педагогију на четворогодишњим основним студијама. Наставу солфеђа на основним студијама заједно слушају студенти свих извођачких смерова и студенти студијског програма Музика у медијима, па се тако група која слуша предавања из солфеђа састоји од студената са студијских програма за:

1. хармонику
2. клавир
3. виолину
4. виолу
5. виолончело
6. контрабас
7. флауту
8. обоу
9. кларинет
10. соло певање
11. музику у медијима.

Настава је распоређена тако да студенти у току недеље имају два часа предавања, без часова вежби током три године студија, док се провера знања и способности врши преко два колоквијума и годишњег испита у току једне академске године.

Будући да су групе мешовите, то је највећи проблем приликом приступа и прилагођавања програма рада представљало различито предзнање, односно, способности које студенти са собом доносе. Позната је чињеница да основна музичка школа, у зависности од смера, може трајати две, четири или шест година, па се тако и знање, односно, способности из солфеђа у оваквим групама знатно разликују. Оно што, према нашем искуству, има највећи утицај на развој свих категорија музичког слуха јесте дужина професионалног бављења музиком (музичко школовање), то јест, континуираност развоја вештина, способности и музичког мишљења. С обзиром на то да организациони чиниоци утичу на услове у образовним установама, односно, да су формиране групе на настави солфеђа у погледу наставног профила хетерогене, предавачима се у оваквим ситуацијама препоручује да се ослане на принцип индивидуализације наставног рада у мери у којој је то могуће. С тим у вези, овај дидактички принцип ослања се на чињенице да се студенти разликују по способностима, предзнању, мотивацији, брзини савладавања градива, интелигенцији, ставовима и интересовањима, па из тога произилази да би традиционално организована настава, у којој су градиво и методе прилагођени просечном ученику, требало да се трансформише и обликује према индивидуалним особеностима студената. Овакав принцип рада ствара једнаке услове за све, пружа једнаке шансе и могућност за испољавање особених склоности и потенцијала.

Као најпродуктивнији сматрамо приступ у којем свака студијска група има свој посебан програм. На Одсеку за музичку уметност Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу сви студенти горе наведених студијских програма, предмет солфеђо слушају заједно. То за наставника, односно, креатора наставног програма, претпоставља наставу у којој су укључени сви елементи из области наставе солфеђа у подједнакој мери, а осим тога или, тачније, најпре – већу ангажованост уметничке литературе у настави у односу на инструктивну. С тим у вези наставник у оваквој групи, као креатор наставног програма (силабуса), мора врло вешто балансирати између различитих области рада и њиховог обима, али и регулисати квантитет и избор уметничке литературе.

Фазе рада и наставни поступци

Када говоримо о самом наставном поступку, класификовали бисмо неколико категорија, односно, фаза рада са студентима. Студенти прве године студија представљају највећи изазов за наставника, будући да се ради о хетерогеној групи у којој студенти, поред неједнаког трајања професионалног музичког школовања, имају и различит успех на пријемном испиту. Први корак са оваквом групом студената, чини испитивање нивоа знања путем опажања, при чему се нуде елементарни слушни задаци:

1. Испитивање нивоа знања

- штимови
- интервали
- акорди
- низови
- лествице
- кратки мелодијско-ритмички мотиви
- двозвуци

Затим се пред студенте постављају задаци из области теорије музике:

2. Теорија музике кроз тумачење и звук

- теоријско тумачење (обнављање)
- опажање тумаченог/обновљеног градива
- репродукција тумаченог/обновљеног градива
- писмени тест (провера знања)

Циљ ових испитивања јесте да се обнови и утврди комплетна област теорије музике, како нам та базична материја не би представљала препреку приликом решавања крупнијих интонативних и слушних проблема током наставе. Исто тако, обнављање комплетне теорије музике, поред тога што доприноси да се области предвиђене за обраду на настави солфеђа лакше и брже савладају, са друге стране у огромној мери подиже радни елан код студената,

јер се на тај начин студенти са слабијим знањем и резултатом на пријемном испиту, практично изједначавају са осталима и доводе на приближну раван – смањује се јаз између успешних и мање успешних. Као резултат оваквог поступка, често учествујемо у ситуацијама у којима се мање успешни студенти, својим великим трудом и залагањем, будући мотивисани тиме што им је пружена шанса у виду поступног тумачења области из теорије музике, уздижу до веома задовољавајућих резултата, изазивајући радост и понос и код њих самих, али и код наставника.

После ових часова припреме, следи настава у којој се приступа темељној обради предвиђеног градива и развоју и усавршавању музичког мишљења. Две основне области у пољу солфеђа јесу опажање и репродукција. Приликом приступа обради обе области, најважнији поступак је припрема. Овде ћемо изложити један од начина припремног поступка пред репродукцију, који се практикује на настани са хетерогеним групама студената Одсека за музичку уметност Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу:

3. Репродукција (чишање с лисџа)

3.1 Припрема

- пример са одређеном проблематиком исписан је на табли
- следи детаљна анализа примера са тумачењем процеса перцепције нотног текста
- пре интерпретације (певања) примера, студенти певају штим тоналитета
- припремне вежбе пред репродукцију – поступак:
 - а) наставник усмено задаје ступњеве у оквиру тоналитета – студенти интонирају
 - б) наставник задаје низове у оквиру тоналитета – студенти интонирају
 - в) наставник задаје акордска разлагања у оквиру тоналитета – студенти интонирају

3.2 Интерпретација

- студенти сами без помоћи наставника и без инструмента певају пример
- следи појединачно певање
- затим певање уз хармонизацију (наставник за клавиром прати студенте)

Општи принципи перцепције нотног текста непосредно пре интонирања, укратко, садрже неколико истовремених вишесмерних анализа: тоналну, мелодијску, хармонску, метро-ритмичку и стилску, уз истовремено озвучавање нотног текста у унутрашњем слуху. Сви ови елементи међусобно се преплићу и тешко их је диференцирати. Тек њиховом синтезом добија се

прави смисао и звук одређене мелодије. Циљ читања с листа јесте, заправо, да се оспособимо да ове анализе вршимо у веома кратком временском интервалу између погледа на текст и извођења, те да се ове вишеслојне анализе врше истовремено (Парезановић, 2011.).

Као резултат оваквог модела рада временом се код већине студената изгради правилно, прецизно и течно читање нотног текста, освешћено и схваћено. Постепеним тумачењем било које проблематике долази се до обрасца/шеме према којој се касније тумаче све сличне ситуације. На вишим годинама студија, проблематика се усложњава, али принцип тумачења остаје исти. Основна функција тумачења и рашчитавања нотног текста лежи у оспособљавању студената за разумевање вокално-инструменталних садржаја са којима се срећу на свом главном предмету.

Када се темељно прође кроз читав наведени технички поступак тумачења нотног текста, као последња фаза рада, као највиши захтевани ниво од студената извођачких студијских група и музике у медијима, очекује се уметничка интерпретација, што подразумева изражајно извођење уз поштовање свих агогичких и артикулационих ознака.

4. Опажање

4.1 Припрема

- најпре се опажају штимови, интервали, акорди, двозвуци (у зависности шта је у плану обраде)
- затим следи опажање кратких мелодијско-ритмичких мотива који су у вези са планираном мелодијом за записивање, а који служе и за развој музичке меморије

Прецизније и детаљније тумачење процеса опажања (као и репродукције), изложено је у монографији „Обласни паралелизми – репродукција и опажање у солфеђу”, те читаоца упућујемо на наведену литературу као водич кроз све видове алтерованих тонова, али и као корисно штиво у вези са методским тумачењима перцепције звука и нотног текста. Управо на начин објашњен у наведеној монографији, области опажања и репродукције се обрађују са студентима у настави на факултету у Крагујевцу.

5. Вежбе за развој хармонског слуха

- састоје се од једногласног мелодијског примера у којем као задатак студенти имају да одреде функције и усмено певају акорде фиксираних функција као пратња мелодији коју изводи наставник

Ова вежба утолико је интересантнија уколико у њој учествује већи број студената. С обзиром на то да се вежба изводи према слободном стилу компоновања сваког од учесника (али у оквиру унапред утврђених функција, растумачених у мелодији), крајњи исход заједничке интерпретације увек

буде веома занимљив и разнолик. У исто време овом техником се увежбава интонативна стабилност и изграђује хармонски слух.

Касније, када се задаци предмета предвиђени наставним програмом савладају кроз инструктивне примере, иста се проблематика тумачи и интерпретира кроз примере из уметничке литературе. Често се као задатак студентима задаје да одређену област обрађену на часу предавања сами пронађу у својој вокалној или инструменталној литератури и донесу на наставу.

Закључак

Крајњи циљ наставе солфеђа са хетерогеним групама студената извођачких уметности и студената музике у медијима на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, јесте:

- оспособљавање студената за разумевање, тачно праћење и адекватну процену квалитета компонованог и интерпретираног музичког садржаја
- висококвалитетно уметничко извођење инструктивних и уметничких композиција за певање и
- развој високог естетског степена интерпретације и личног естетског доживљаја, извођењем музичког садржаја на предмету солфеђо.

Оно што чини теоријску основу овог педагошког процеса, јесу објашњења, тумачења и анализа композиције за певање, као и упућивање и навођење студената на правилно размишљање и тумачење звука у правцу функција и ритма њихове смене приликом опажања, док се уметничка компонента испољава у хармонској пратњи и квалитетној уметничко-естетској интерпретацији, како у једногласју, тако и у вишегласју. Још један важан аспект приликом записа мелодије јесте ортографија. Међу студентима инструменталистима/извођачима и међу студентима студијског програма музика у медијима на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, у свакој генерацији има одређени број оних студената који имају апсолутни слух, те је због њихових навика да тонове именују/записују независно од тоналитета у којем се мелодија креће, потребно константно инсистирати на правилном запису. На крају се на годишњем испиту од студената очекује ортографски правилан запис.

Највиши облик перцепције нотног текста заправо се исказује у синтези текста и звука у визуелно-слушну представу, из чега проистиче течно, музикално и изражајно певање. Са друге стране, опажање звука свој врхунац налази у синтези латентне, сукцесивне хармоније у једном мелодијском низу и њеног тумачења кроз актуелни тоналитет, односно, његове функционалне законитости у унутарњу визуелно-слушну представу, из чега проистиче музички тачан и технички правилан запис. Приказане методе рада чине само

један део наставног процеса у настави солфеђа са студентима различитих студијских програма који заједно слушају предмет солфеђо на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, који је у теоријско-уметничком смислу био најадекватнији за јавну презентацију.

Литература

Парезановић, Кристина (2011). *Обласни паралелизми – репродукција и опажање у солфеђу*. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет.

PEDAGOGICAL AND ARTISTIC WORK IN SOLFEGGIO TEACHING TO STUDENTS OF STUDY PROGRAMS IN PERFORMING ARTS AND MUSIC IN MEDIA AT THE FACULTY OF PHILOLOGY AND ART IN KRAGUJEVAC

The presentation of pedagogical-methodical-artistic work with students of performing arts is based primarily on practical work with students, which was preceded by a long-standing theoretical-practical research rooted in pedagogical literature (resulting from practice) and conclusions based on the results of practical investigations obtained from the real pedagogical process. The paper presents the specificities and complexity of practical work on solfeggio teaching to mixed groups of students, such as those at the Faculty of Philology and Art in Kragujevac. The aim is to present a possible pedagogical solution for future teachers, which offers both theoretical preparation and guidelines for artistic interpretation. The particularity of the subject matter of solfeggio and the teaching process related to this field of study is that this subject implies both theory and practice on the one hand, and it is applied both from the scientific and artistic points of view, on the other.

Keywords: solfeggio, musical pedagogy, methodology of solfeggio teaching, reproduction, perception, art in solfeggio